

מסכת עבודה זרה דף ל'

אלונתית

ממשיכה הגמרא לדון בעניין איסור יין של גויים. תנו רבנן, יין מבושל ואלונתית של עובדי כוכבים, אסורין שתחלתם יין. ואם קנה אלונתית מישראל, ולא היה בתחילה יין ביד עובד כוכבים, מותרת שיותר לא ינסכוהו. שואלת הגמרא, ומהי אלונתית? ומיבאה הגמרא ששנינו בברייתא בדיני שבת, עושין אנומלין לשתייה, והיא יין ודבש ופלפלין. ואין עושין אלונתית לרפואה שהיא יין ישן ומים צלולין ואפרסמון, שעושים לשתייה אחר רחיצה בבית המרחץ.

יין מבושל אינו אסור מחמת גילוי
אמרו רבה ורב יוסף, 'יין מזוג' שהוא חלק אחד של יין שמהלוהו בשני חלקי מים, אין בו משום גילוי לאוסרו מחשש לסכנה ששתה ממנו נחש ויש בו ארס, שאין נחש שותה ממנו. יין מבושל, אין בו משום ניסוך. הסתפקו חכמי הישיבה, יין מבושל יש בו משום גילוי או אין בו משום גילוי? ומביאה הגמרא ראייה מהברייטא ששנינו, העיד רבי יעקב בר אידי על יין מבושל שאין בו משום גילוי. ופעם אחת חלה רבי ינאי בר ישמעאל, ובא לבקר רבי ישמעאל בן זירוד וחכמים, וכשישבו אצלו הסתפקו האם יין מבושל יש בו משום גילוי או אין בו משום גילוי? אמר להם רבי ישמעאל בן זירוד, כך אמר רבי שמעון בן לקיש משום גברא רבה, והוא רבי חייא, יין מבושל אין בו משום גילוי. שאלוהו האם אפשר לסמוך על כך? הראה להם רבי ינאי בר ישמעאל, עלי ועל צוארי.

שמואל וגוי אחד ששמו 'אבלט' ישבו יחד והביאו לפניהם יין מבושל, ואבלט לא נגע ביין כדי שלא לאוסרו על שמואל בשתייה. אמר לו שמואל, הרי אמרו 'יין מבושל אין בו משום יין נסך', ולכאורה התירו גם בשתייה, ואינך צריך למשוך ירך מיין זה'.

שפחתו של רבי חייא, שכחה והשאירה יין מבושל בלא כיסוי. שאלה את רבי חייא, ואמר לה 'הרי אמרו יין מבושל אין בו משום גילוי'. וכן אמר רב אדא בר אהבה לשמשו ששאלו אודות יין מזוג שהתגלה.

יין מזוג לגבי דין 'גלוי'
אמר רב פפא, מה שהתירו יין מגוז שהתגלה, זה רק אם מזוג את היין בהרבה מים, אבל אם אין בו הרבה מים, שותה הנחש והיין אסור מחמת סכנה. שואלת הגמרא והאם אסור במקרה זה, והרי רבה בר רב הונא נסע פעם אחת בספינה והיה עמו יין, וראה נחש שבא לשתות מהיין, וביקש רבה בר רב הונא משמשו שיעשה דבר שהנחש לא ישתה מהיין. והשמש נתן מעט מים ביין והנחש הסתלק. הרי שמועיל אף מזיגת מים מועטת?

עונה הגמרא, שנחש מוכן למסור עצמו למות מיינ שאינו מזוג. אולם מיינ שמזגוהו אפילו מעט, אינו מוסר נפשו עליו.

יין מזוג ומבושל לגבי יין שואלת הגמרא, והרי מצינו שנחש מוסר עצמו למות על יין מזוג, והרי היה מעשה ברבי ינאי ויש אומרים ב'רבי הדיא' שישב במקום שנקרא 'בי עכבורי' ושתו יין מזוג. ונותר להם יין וקשרו את כיסוי היין בכיסוי של בגד. וראה נחש אחד שנוטל מים ונתן בכלי עד שהכלי התמלא ויכל לשתות מהיין המזוג שעלה ונשפך מהכלי? עונה הגמרא שתרצו שיש הבדל בין יין שנחש עצמו מזוג וממנו הוא שותה, לבין יין שאחרים מוזגים שאין נחש שותה מזה. אמר רב אשי ויש אומרים רב משרשיא, האם סותרים ראייה שמביאים אודות סכנה ומתרצים תרוצים? אלא ודאי יין מגולה אסור, בין מזוג ובין שאינו מזוג. אמר רבא, להלכה: יין מזוג, יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך. יין מבושל: אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך.

שמשו של רב חלקיה בר טובי נתגלה לו כמות של יין, כאשר הוא ישן לידו. בא ושאל את רב חלקיה בר טובי, ואמר לו, מה שאמרו שנחש מפחד ואינו שותה ממשקה מגולה שלידו אדם ישן, זה רק ביום, אבל בלילה אינו מפחד ושותה. אולם למעשה, אף ביום אין אומרים את הסברא של 'אימת ישן עליהן'.

רבי לא שתה יין במקום שנקרא 'בי ארמאה', משום שתיית יין במקום שאין מקפידים על גילוי. שאמר שאינם זהירים בגילוי. אולם מהמקום שנקרא 'בי ארמלתא' שהייתה אלמנתו של ישראל, שם כן שתה. ואפילו שלא היו בקיאים בהלכות גילוי, אמר שלפי מנהג בעלה עושה. שמואל לא שתה מים מ'בי ארמלתא', שאמר שאין לה פחד מאנשים ולא מכסה. אבל מ'בי ארמאה' שתה, שאמר שאפילו שאינם מקפידים מחמת דיני גילוי, אבל הם מקפידים לכסות משום נקיון ומכסים המים שלא יפול בהן פסולת. ויש אומרים שרב לא שתי מים מ'בי ארמאה', אבל מ'בי ארמלתא' שתה. ושמואל לא שתה מים לא מ'בי ארמאה' ולא מ'בי ארמלתא'.

יינות שאין בהם משום גילוי אמר רבי יהושע בן לוי, שלש יינות שאין בהן משום גילוי: 1. יין חד, שהוא סוג יין חזק, ואין טעמו טוב ומתוק אלא כחומץ, ומתוך חזקו אין נחש שותהו, ואף מבקע נודות מחזקו. 2. יין מר שהוריק ונהיה רע ומר. 3. יין מתוק מחמת שעמד בשמש, ושוב אינו הגון. רב חמא שנה את שלשת היינות הללו לשבת: 1. 'חד' שחריף מחמת פלפלין וסממנים הנתונים בו, 2. 'מר' שנקרא 'אפסינתין'²⁰¹ והוא יין שמעורב בו לענה. 3. 'מתוק' הוא 'מי בארג' וזה משקה משובח, וכולן אין נחש שותה מהן.

201 בצמחי רפואה נקרא 'לענת האבסינט'. בימינו יין שמעורב בו לענה וכדומה בשם "יין ורמוט". אנציקלופדיה תלמודית.

אמר רבי שמעון בן לקיש, 'קרינא' אין בו משום גילוי. ואמר רבי אבהו, הכוונה ל'יין מתוק שבא מ'עסיה'. אמר רבא, ובמדינתו יש בו משום גילוי, משום שהוא משקה הרגיל במדינה, והנחשים רגילים לטעמו.

אמר רבא, יין שהתחיל להחמיץ אך לא לגמרי, עד שלש ימים יש בו משום גילוי ומשום יין נסך. מכאן ואילך, אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך כיון שנתקלקל הרבה. ונהרדעי אמרו, אפילו אחר שלשה ימים חוששים משום גילוי, והטעם שלעיתים מזדמן ונחש שותה גם כזה יין.

יין תוסס בדיו תנו רבנן, 'יין תוסס' שהוא יין חדש מגיתו עד שהוא מחמיץ להיות גילוי
יין, אין בו משום גילוי. וכמה תסיסתו? שלשה ימים. שחלים שחוקים שערבם עם יין או מים, אין בהם משום גילוי, ובני גולה נהגו בהן איסור. אבל כשיש בהם חומץ, אין חוששים לגילוי כיון שהנחשים לא שותים זאת.

כותח הבבלי שמייצרים מפת מעופשת ומי החלב, כיון שהוא חזק כחומץ, אין בו משום גילוי. ובני גולה נהגו בו איסור. ואמר רב מנשי, אם שי בהם כמין מקום נשיכת הנחש חוששים.

אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל, כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוטף, אין בו משום גילוי. אמר רב אשי, וזה רק כשהיין הנוטף משמיע קול של הטיפות בתכיפות, והנחש שומע ובורח.

אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל, פי תאנה שהוא המקום הצר לאחר שתלשוה, אין בו משום גילוי. ואומרת הגמרא שזה כתנא ששנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה, ואינו חושש, משום שנאמר: "שומר פתאים ה'".

שלושה מיני ארס בנחשים אמר רב ספרא משום רבי יהושע דרומא, ישנם שלשה מיני ארס בנחשים: 1. של נחש בחור שוקע, לאחר שהנחש שתה ממשקה גלוי. לפי שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי. 2. של נחש בינוני נמצא באמצע, 3. ארס של נחש זקן צף על המשקה. שואלת הגמרא, והרי מצינו ששל זקן חזק משל צעיר, ששנינו, כל זמן שמזקינן – גבורה מתוספת בהן. אלו הן: דג, נחש וחזיר? עונה הגמרא שכח מתוסף להם, אבל הארס שלו נחלש. ומה ששנינו שארס של נחש בחור שוקע, בא ללמד מה ששנינו, חבית שנתגלה, אף על פי ששתו ממנה תשעה ולא מתו לא ישתה ממנה

עשירי, שהארס שוקע למטה וישתהו וימות. מעשה היה ששתו ממנו תשעה ולא מתו, ושתה עשירי ומת. אמר רבי ירמיה, זהו ארס של נחש בחור שעליו אמרו שהוא 'שוקע'. והגמרא מביאה את המשך דברי הברייתא, וכן אבטיח²⁰² שנתגלתה, אף על פי שאכלו ממנה תשעה בני אדם ולא מתו, לא יאכל ממנה עשירי. וזה מה שהשמיע רב ספרא, ראשון לא ישתה, שמא נחש זקן שתה שם וצף הארס למעלה. אמצעיים לא ישתה, שמא נחש בינוני היה ומפעפע. שתו תשעה לא ישתה עשירי, שמא בחור היה. מעשה היה ואכלו ממנה תשעה ולא מתו, ואכל עשירי ומת. אמר רבי, זהו מה שאמרו עליו ארס של נחש בחור ה'שוקע'.

מה יעשו במים שהיו גלויים תנו רבנן, מים שנתגלו, הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים, שמא ידרכו עליהם ויוזקו²⁰³. ולא ירביץ בהן את הבית, להשכיב את האפר כדי שלא יעלה האבק. ולא יגבל בהן את הטיט, ולא ישקה מהן: לא בהמתו, ולא בהמת חבירו. ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו. אחרים אומרים, מקום שיש סדק שהארס מתעכב שם, אסור. ואם אין סריטה מותר. שואלת הגמרא במה נחלקו 'אחרים' עם תנא קמא ששניהם מודים שבמקום שהארס יכול לעמוד הוא מסוכן²⁰⁴? עונה הגמרא שנחלקים לעניין גב היד וגב הרגל ומתחת לעניים שאין שם סדק. לתנא קמא אסור, ולאחרים מותר.

תחול מותר במים מגולים שואלת הגמרא, ומדוע אמר התנא שלא ישקה מהן: לא בהמתו, ולא בהמת חבירו, הרי בברייתא אחרת שנינו, אבל משקוהו לבהמת עצמו? עונה הגמרא, כוונת הברייתא להתיר לתחול לשתות שלו אין הארס של הנחש מזיק, שהרי אוכל הוא את הנחשים. שואלת הגמרא ומדוע אם כן אין לתת לתחול של חברו אם אין הוא ניזוק? ואם נאמר שמכחיש מדוכע לו התירו, ואין לומר ששלו מבריא שאם כן גם של חברו יבריא? עונה הגמרא, שיתכן ובדיוק ירצה חברו למוכרו לפני שיתרפא ויפסיד שלא ייראה בריא.

202 מלפפון; 'מלון' בלע"ז, וגסה היא; וכשפותחין אותה לאכול קצת, ועומדת מגולה – אוכל נחש ממנה, והיא רכה, והארס שוקע בה. רש"י.

203 שמא יעבור אדם יחף, ויעמוד הארס בין קשרי אצבעותיו, וכיון שנכנס מעט ונוקב בבשר – שוב אין לו רפואה. רש"י.

204 שהרי פנים יד ורגל יש שם פתחים וסדקים כמו בין אצבע לאצבע, ובתוך הכף יש סדקים והאוזן והשפתים. רש"י.